

Læsning og dannelse

Lars Geer Hammershøj

Ph.d. og lektor

DPU, Aarhus Universitet

LARS GEER HAMMERSHØJ

Dannelse i
uddannelsessystemet

HANS REITZELS FORLAG

Læsning og dannelse

- Dannelse som ‘middel til læsning’
 - Dannelse fremmer læsning og læselysten
 - Angår hvordan man forholder sig til det man læser
 - Læsning er videnstilegnelsesteknologi
 - Menneskets vigtigste gennem 5000 år (sumerisk skrift)
 - I dag er verden mere kompleks og foranderlig
 - Brug for at orientere sig og re-orientere sig
- Læsning som ‘middel til dannelse’
 - Læsning fremmer dannelse og dannelsesprocesser
 - Åbne verdener og inspirere til personlig dannelse
 - Se verdener og med andres øje: ‘Have been around’ (Rorty 1989)
 - Dannelseslitteratur knyttet til almendannende fag

Læsning og dannelse i dag

- Udfordringer for læsning (som dannelse)
 - Læsning som videnstilegnelsesteknologi
 - Vigtigere end nogensinde i et komplekst og foranderligt samfund
 - Være opmærksom på ændrede læsemønstre hos børn og unge
 - Brug for dannelse til at fremme læsning
 - Hvad er dannelse i dag?
 - Hvordan kan dannelse fremme læselyst?
- Udfordringer for dannelse (som læsning)
 - Dannelse er under forandring: Ingen almengyldige dannelsesidealer
 - Hvilke typer af tekster er dannende i dag?
 - Hvordan dannes man gennem læsning?

Uddannelse er tredimensionel

- Viden: Orienter sig (indhold)
 - Antagelser om relationer mellem elementer (tekst)
 - Kendeskab til facts, sammenhænge, mønstre
 - Tilegner viden gennem undervisningsprocesser (læsning)
- Evner: Være i stand til noget (mål)
 - Færdigheder, kvalifikationer, kompetencer
 - Udfører handling, løse opgave, håndtere udfordring
 - Udvikler evner gennem læreprocesser
- Dannelse: Måde at forholde sig på ((formål))
 - Til sig selv, andre og verden
 - Ens indstilling, holdning, værdier, tankegang, mindset
 - Ændrer forholdelsesmåde gennem dannelsesprocesser (erfaring)

Dannelsesprocessens to træk

- Selvoverskridelse i det større
 - ‘Ophæves til almenhed’ (Hegel 1807)
 - Overskride egen verden, involvere sig med større verden
 - Gør erfaringer der ændrer ens måde at forholde sig på
 - Dannelsesrejse: Hjem-ud-’hjem’
- Danne smag for at forholde sig
 - Ikke blot ændre, men ændre til det bedre
 - Forbilleder og idealer for dannelse
 - Ændre måde at sige ja og nej på
 - ‘Imitere efterlignelsesværdige mønstre’ (Kant 1800)

Dannelsesprocessens faser

0. Anledningsfasen

- Fornemmelsen af at gå glip af noget

1. Åbningsfasen

- Tilbageholde et vanligt 'nej'
- Subjektet åbner sig for verden

2. Overskridelsesfasen

- Verden åbner sig for subjektet
- Begejstret stemning: Verden opleves som større

3. Erfaringsfasen

- Gør en erfaring: Ændring måden at forholde sig på
- Foruroligende stemning: 'Forpurrer ens forventninger' (Gadamer 1960)

4. Refleksionsfasen

- Forsøger at sætte ord på erfaringen
- Identitet: Fortolke erfaringen ift. fortællingen om en selv

Dannelse er to ting i dag

- Almendannelse: Menneske i samfund
 - At forholde sig som menneske til sig selv, andre og verden
- Professionsdannelse: Arbejdskraft på arbejdsmarkedet
 - At forholde sig professionelt i sit arbejde
 - Dannelse af unikke menneskelige kapaciteter
 - Professionel dømmekraft
 - Forholde sig professionelt til nye situationer
 - Kreativitet og innovation
 - Forholde sig på måde der åbner for det nye
 - Vilje til arbejde
 - Forholde sig til professionen af interesse

Almindannelse i dag

- Individualisering af dannelsen
 - Dannelse gennem det sociale: Sker på individets præmisser
 - Mere er muligt (frihed)
 - Udfordring: Hvad er muligt og hvad er umuligt? (Ehrenberg 1999)
 - Selvoverskridelse intensiveres
 - Fællesskaber ikke givet (uafhængig)
 - Udfordring: Selv tage initiativ til og aktivt involvere sig i nye fællesskaber
 - Problemer med fremmedheder (Ziehe 2004)
 - Smagsdannelse intensiveres
 - Livsbane og karriere mere åben (selvbestemmelse)
 - Udfordring: Selv udøve dømmekraft og træffe valg
 - Problemer med lyst og valg

Hvilken type tekster danner i dag?

- Tekster knyttet til almendannende fag (traditionelt)
 - Idealer: Humanitet Nationale Oplysning
 - Forbilleder: Mønstre Ånd Lys
 - Fag: Old, græsk Dansk, hist. Fysik, biologi, samf.
- Alle tekster kan i princippet danne i dag
 - "Alle fag kan bidrage til almendannelse" (Reform 2016)
- Om tekster faktisk danner
 - Afhænger af om de åbner for noget større
 - Afhænger af hvordan de læses (formål)

Hvordan danner læsning i dag?

- Tekster der danner
 - Åbner for større verdener (fantasi, kulturelle, sociale, faglige)
 - Præsenterer efterlignelsesværdige karakterer (vedkommende og inspirerende)
- Tekster der inspirerer til kreativitet
 - Åbner for anderledes perspektiver og kombinationer
 - Præsenterer forholdelsesmåde der er åben for det nye
- Læsning der danner (dannelsesrejse)
 - Læsning hvor man forholder sig åbent til større verdener
 - Læsning hvor man er parat til at gøre erfaringer
 - Læsning efter hvilken man 'er blevet en anden'
- Tegn på læsning der danner
 - Optaget af den større verden der åbner sig (læselyst og begejstring)
 - Erfaring af at verden er anderledes (foruroligelse og muthed)
 - Dannelse af fællesskaber: Verden der åbnes og andre at dele denne verden med

Hvordan kan dannelse fremme læsning?

- Dannelsesdimensionen i læsning
 - Hvordan man forholder sig til sin læsning
 - Med hvilket formål læser man teksten
- Lyst til læsning
 - Læse fordi det giver god oplevelse (følelse her og nu)
 - Problem: Lyst er en flygtig følelse
- Vilje til læsning
 - Læser med henblik på at gøre en erfaring (formål i fremtiden)
 - Vil være sådan en der har læst den tekst
 - Fornemmer indeholder interessante større verden og karakterer
 - Fordel: Læser videre
 - Selvom det bliver vanskeligt
 - Selvom det ikke er umiddelbart genkendeligt

